

Oberst Gabriel Lunds bok „DØDSDØMT“

I slutten av august 1940 ble noen personer arrestert i Skien. Og samme dag brakt til forhør. Det første Gestapokommisæreren forela den ene av dem, var dødsdommene (avsagt dagen forut) over Konrad Rendedal, Odd Solem og oberst Gabriel Lund, og fem års tukthus for Erling Staff. Som trusel.

Dette var Skiensguttens første møte med „Rendedal-saken“. Og et par dager senere traff han i Møllergata 19 personene selv. La det straks være sagt: Disse folkene, og særlig Konrad Rendedal og dr. Solem, ble meget av et symbol for de andre fangene i M. 19. Hjelpsomme og strålende kamerater. Det skyldes i første rekke dem at en etterhvert fikk det rette grepet på tingene i forholdet til det tyske vaktmannskapet. Med Rendedal i spissen skapte de skole, og det er deres fortjeneste at grunnlaget for all senere motarbeidelse av de tyske interesser innenfor fengselsmurene kom i gang på så tidlig tidspunkt. Dette kan underskrives av samtlige M. 19-fanger fra denne tiden. Inntil de sendtes til Tyskland april 1941 var Rendedal, Solem og Staff det faste holdepunkt i fengslet. Dette ikke til forkleinelse for oberst Gabriel Lund. Den har han med sin bok skapt selv.

Det gikk som en ventet etter denne krigen. Det ble en masse

skriblerier. Enkelte overdimensjonerer andres innsats, de fleste kjenner bare sin egen — og overdimensjonerer den. En forsøker kanskje å være objektiv — andre ser alt og alle i refleksen av sin egen strålende person og mandige opptreden, som bare de har vist.

Det er ikke bare slike tanker som strømmer inn på en, når en har gjennomlest oberst Gabriel Lunds bok. En sitter igjen med en forstemmende følelse. En følelse av at godt kameratskap er trampet brutalt i stykker. At noe felles verdifullt er slengt til side til fordel for noe egoistisk personlig. En følelse alle fanger fra Nr. 19 i årene 40—41 vil dele med undertegnede, om de leser boken. Dette er selvsagt ikke nødvendig. Oberst Gabriel Lund har kalt sin bok „Dødsdømt“ — og det bør den også være.

Det kunne være tusen ting å skrive om fra Nr. 19 i dette tidsrommet. Ting som objektivt ville belyse forholdene slik de virkelig var. Ting som oberst Gabriel Lund av gode grunner ikke kunne få rede på. Så verdifulle ting, at kamerater ikke selger og ødelegger dem for kr. 16,50 pr. bind.

Enhver bok som skrives, må ha en hensikt. Hvilken hensikt oberst Gabriel Lunds bok har som „litteratur“ er vanskelig å forstå. Hvor Nr. 19 framstilles som et eneste frokostspisende, flirtende cocktail-selskap (navngitt!) — og hvor oberst Gabriel Lunds five-o-clock-kaffe går som en våt svart tråd gjennom hele boken. Og opp av dette brogede hele, særlig når det gjelder selve Rendedal-saken, hvor sakskamerater og forsvar er redusert til omtrent intet, stiger en — og bare en — „stor“ personlighet fram i lyset: forfatteren selv. Dette er sannsynligvis også bokens hensikt. Utover dette kan den vanskelig ha noen.

En hadde ventet noe mer og bedre av en norsk offiser, enn det som kommer tilsyne i oberst Gabriel Lunds bok. Så meget verre blir det når han også bruker andre medfangers navn til hjelp i sin reduksjon av sakskamerater. Dette punkt hører muligens hjemme for annet forum.

For oss andre så Nr. 19 noe anderledes ut enn oberst Lunds beskrivelse av fengslet og livet der gir inntrykk av. For oss lød det første bud slik: Opptre alltid som hvit mann. Du skal aldri stikke en kamerat i ryggen. For oss stod kameratskapet som det største av alt. Og de som ikke hadde det slik tidligere, lærte det her, enten i fengsler eller i tyske konsentrasjonsleire. Derfor var heller ikke tiden noen tapt tid. Som den er det for oberst Gabriel Lund.

At boken er blitt som den er, skyldes kanskje at oberst Lund er blitt en gammel mann. Og en bitter mann. Men heller ikke dette er noen unnskyldning. Dertil innehar obersten i kraft av sin rang en for betydningsfull stilling i det norske samfunn i dag.

Når oberst Lund framstiller betydningsløse ting som spiltes for åpen scene, som „daglig liv“ på nr. 19, virker det nærmest latterlig. Men der satt hundrevis av fanger der, som ikke kjente dette, og som ingen glede hadde av oberstens kaffe. Og det som betydde noe, fore-

gikk bak kulissene. En kunne være fristet til å fortelle noe av dette, som motvekt mot oberst Lunds bok. Men lar det sannsynligvis være, fordi det ikke er godkjøpsvare.

Vi diskuterte ofte oss fanger imellom gjennom disse fem lange årene: Når krigen er slutt vil det være behov for en offentlig kritisk komité til gjennomgåelse og prøvelse av den „litteratur“ som i tonnevis vil bli kastet ut på markedet. Dette resonnement har med oberst Lunds bok vist seg å være riktig. For en slik komité ville oberst Lunds bok ikke bestått prøven, der ville den blitt „dødsdømt“, og uten benådning.

Skien, 28. oktober 1945.

Sverre Løberg.